

TAKVİMDE BU AY ATATÜRK / ELİ HEP OMZUMUZDA

Atatürk'ün 1937 Ağustos'unda Trakya Manevraları (tatbikatları) sırasında çekilen bir fotoğrafı vardır: Mehmetçik siperde elinde tüfeği beklerken Atatürk, iyice öne doğru eğilmiş ve sağ elini onun sol omzuna koymuş. Asker, başını ona çevirip konuşuyor. Belli ki, Atatürk bir şeyler sormuş, o da cevaplıyor. Gazi, tüm dikkati ve sevecenliğiyle dinliyor...

Yazıya başlamadan önce uzun uzun bu fotoğrafa baktım; sonra Atatürk'ün karatahta önündeki fotoğrafları ve son olarak da 19 Kasım günü cenazesi İstanbul'dan Ankara'ya götürülürken İstanbul halkının gözyaşlarıyla tabutu selamladığı görüntüler... Aramızdan ayrılışının üzerinden 83 yıl geçti. Her yıl artan bir sevgiyle ve özlemle anıyoruz onu. Eli hep omzumuzda! Anıtkabir ve Dolmabahçe'de her yıl ziyaretçi rekoru kırılıyor. Gençler ve kadınlar daha öndeler. Yıllarca onu eleştirenler bile, -özeleştiriyorlar. Halkın coşkunu sevgisi, karşıtlarını susturuyor. Çeşitli iftiralarla onu karalamaya çalışan art niyetliler, güneşin balçıkla sıvanamayacağını her 10 Kasım'da bir kez daha görüyorlar.

Anayasa Mahkemesi eski başkanlarından Yekta Güngör Özden, "Türkiye Atatürk'tür, Atatürk Türkiye'dir." dediğinde abartılı olmakla eleştirilmişti ama zaman bu sözün doğruluğunu ispatlıyor. Çünkü Atatürk, "Türklüğün unutulmuş büyük medenî vasfı ve medenî kabiliyeti"ni hatırlattı. İnsanlığın ve uygarlığın düşmanı olarak tarif edilen bir millet, onun önderliğinde emperyalizme karşı ilk kurtuluş savaşını vermek-

le kalmadı, devrimci atılımlarla önce mazlum milletlere, sonra da tüm dünyaya örnek oldu. Askerdi ama sivilleşmenin öncülüğünü yaptı. Milliyetçiydi ama düşmanlarının bile sevgi ve saygısına mazhar oldu.

Fotoğraflarla Bugüne Mesaj Veriyor

Atatürk'ü hiç tanımayan biri bile onun fotoğraflarına bakınca nasıl büyük bir devrimci olduğunu anlar. Yazıya Atatürk'ün bir askeri tatbikattaki fotoğrafı ile başlamıştım ama o fotoğrafta bile sivil kıyafetlidir. Çağdaşı olan devlet başkanlarının neredeyse tamamı askeri üniformalarıyla halkın karşısına çıkarken, o Kurtuluş Savaşı bittikten sonraki hiçbir yurt gezisinde askeri üniforma giymemiştir. (Tek istisna: 1925'te Şapka Kanunu'nu duyurmak için gittiği altı günlük Kastamonu gezisinde, iki gün mareşal üniforması giymesidir). Dünyada başka liderler hem konuşmaları, hem kıyafetleri ile savaş mesajları verirken, Atatürk tüm enerjisini ülkenin kalkınması, çağdaşlaşması ve dünya barışı için kullanmıştır. Atatürk'ün çocuklarla ve manevi kızı Ülkü ile fotoğraflarını inceleyelim. Yurt gezilerinde kendisini çiçeklerle karşılayan çocukların ellerini sıktığı fotoğrafları hatırlayın. Onlara birer yetişkin gibi yaklaşır, ellerini sıkar ve onlarla sohbet eder. Yetişkinlere olduğu gibi çocuklara da elini öptürmez. Ülkü ile fotoğrafları ise onun örnek bir eğitimci ve baba olduğunu anlatır bize. Ülkü'nün onu ne kadar sevdiği ise mutluluğundan bellidir. Ülkü, onun yanında özgürce konuşabilmektedir. Atatürk, belki de 17 milyonun babalığını yaptığı için aile kuramadı ve bir çocuğu olamadı. Bu sebeple Ülkü'ye çok düşküdü. Önemli toplantılarda bile Ülkü yanı başındaydı. Çağdaşı liderler; stadyumlarda askerler, silahlar ve tanklarla şaşaalı törenlerdeyken, Atatürk çocuklarla, öğrencilerle ve kadınlarla okullarda, meydanlardaydı. Çoğunlukla da karatahtanın önünde... Atatürk, fotoğrafların da anlattığı gibi sadece bağımsız bir ülke olmayı değil, kelimenin tam anlamıyla çağdaş uygarlığı temsil etmektedir.

Başöğretmenliği Sembolik Değil Gerçektir

1928 yılındaki Harf Devrimi sürecini incelediğimizde, onun karatahta önündeki pozlarının dönemin gerçeğini yansıttığını görürüz. Atatürk, Sarayburnu'nda halkla buluşma-

sında yaptığı coşkulu konuşmada yeni Türk alfabesini anlatmıştır.

Ardından Dolmabahçe Sarayı'nda basını ve yabancı diplomatları çağırarak karatahtanın karşısına oturtmuş, yeni alfabeyi tanıtmıştır. Bir yabancı konuğun, "Bizim burada ne işimiz var?" diye söylendiği kendisine bildirildiğinde gülererek, "Yahu bu adam bir tarihe tanıklık ediyor, farkında değil." demişti.

Meclisten yeni harflerin kabulü ile ilgili kanunun çıkmasından önce Tekirdağ, Bursa, Sinop, Samsun, Kayseri ve Sivas'a gitmiş ve bir ay boyunca her ilde meydanlarda karatahta önünde vatandaşlara yeni harfleri anlatmıştır. O günlerle ilgili hatıratlarda Gazi'nin 2 saate yakın, alnından terler akarak öğretmenlik yaptığı yazar. Atatürk, okuma-yazma oranının %10'u bile bulmadığı ülkede, Harf Devrimi'ne özel bir önem veriyordu. Başbakanı, milletvekillerine, edebiyatçılara ve vatandaşlara mektuplar yolluyordu. Bu mektuplarda, harflerin kullanımı ile ilgili en ince detaylara iniyordu. Gemlik'te bir grup esnaftan kendisine gelen mektuba verdiği şu cevaba bir bakar mısınız:

"Gemlik'te gazozcu Haydar, tuhafiyeci Yahya, zahireci İsmail, Bekir Ali, Adil ve Hüseyin, zürüradan Ethem, zeytinci Mustafa, Sait, bakkal Osman ve Halit efendilere,

Okuma ve yazmayı bir haftada öğrenmek gayretini gösterdiğinizden memnun oldum, tebrik ederim. Arabi ve Farisi kelimelerde (k) ve (g)'nin önlerine (h) gelmesi meselesiyle zihinlerinizi işgal ve teşviş etmeyiniz. Tespit edilmekte olan lügat bunu arzunuz veçhile halledecektir efendim. Reisi Cumhuriyet Gazi Mustafa Kemal"

Harf Devrimi'nden hemen sonra Millet Mektepleri açıldı. 10 yılda okur-yazar oranı %23'e ulaştı. Türk milleti, başöğretmeni Atatürk'ün önderliğinde adeta yeni bir çağa giriyordu. Atatürk kadın ve erkek tüm toplumun birlikte ilerlemesini istiyordu. Ona göre kadının geride olduğu bir memlekette erkek de ilerleyemezdi:

"İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Mümkün müdür ki, bu kütlenin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlenin bütünlüğü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa zincirlerle bağlı kaldıkça öteki kısmı göklere yükselebilsin?"

Kısa süren evliliği süresindeki gezilerinde hep Latife Hanım'ladır. Boşandıktan sonraki gezilerinde ise manevi kızlarından Afet (İnan) veya Sabiha (Gökçen) yanı başındadır. Biri tarih profesörü, diğeri dünyanın ilk kadın savaş pilotu olan bu iki kadın, onun hayalindeki çağdaş Türkiye'nin öncüleridir. Onun kadın meselesine bakışı çağının çok ilerisindedir. Türk dili üzerine çalışmalar yaptığı günler... Bay ve bayan kelimelerinin anlamını açıkladığı yemek masasında, sofraya şefi İbrahim Bey söz alarak,

"Peki, kadınlara bayan dediğimizde hem madam hem matmazel mi olacak? Matmazole de ayrı bir hitap daha iyi olmaz mı Paşam?" deyince, Atatürk şu cevabı verir: *"İbrahim, belki haklısın ama bir kadını evlenmeden önce ve sonrasında iki insan saymak bence çağdığı bir olaydır. Bugünkü medeniyette bu düşünülemez."*

Bu konuşmadan birkaç gün sonra Eski Lâkap ve Unvanların Kaldırılması ile ilgili Kanun çıkmış ve "Kadın ve erkekler kanun karşısında ve resmi belgelerde yalnızca adlarıyla anılmaya" başlanmıştır. Öncesinde de Soyadı Kanunu çıkmıştı. Yasaya kadınlar için bayan, erkekler için bay kullanılması düşünülmüşse de Atatürk, *"Bunu kanunla emretmek olmaz. Bu benim dileğimdir, kararı zaman içinde milletim versin."* diyerek konuyu kapatmıştır.

Hatay'ın Kurtuluşu İçin Sağlığını Hiçe Saydı

Savaş bittikten sonra onu hiç üniformayla görmedik demiştik ama 1936'da İstanbul, 1937'te Ege ve Trakya Manevralarını izledi. Ve daha önemlisi ölümünden 6 ay önce hasta halinde Mersin ve Adana'yı ziyaret edip askeri birlikleri selamladı. Bunun iki sebebi vardı. İlki İtalya'dan yükselen savaş havası, ikincisi Fransa'nın Hatay konusunda Birleşmiş Milletler kararını dinlemeyerek Hatay'dan çıkmayı reddetmesiydi. Atatürk, 1923 yılında Adana seyahatinde kendisini "Bizi de Kurtar" pankartıyla karşılayan Hataylılara, *"Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde bırakılmaz. Günü geldiğinde siz de kurtulacaksınız."* demişti. İskenderun Sancağı meselesi, 1936 yılında diplomatik yollarla çözülmek üzereyken, Fransa'nın tutumu Atatürk'ü, *"Bana çizmelerimi giydirmesinler!"* diyecek kadar sertleştirmişti. O bir barış adamıydı ama halkının bağımsızlığı ve hakları söz konusu olduğunda işler değişirdi. Konu uzadıkça uzamış, Fransa Suriye'den çekilme kararına rağmen Hatay konusunda ayak diretiyordu.

Atatürk'ün 1938 başında hastalığı ile ilgili haberler basına sızmış, Fransız basını *"Kemal çok hasta, felç geçirdi"* haberleri yapıyordu.

Doktorlar, kendisine kesinlikle yatak istirahati vermelerine rağmen, 19 Mayıs günü Ankara'da Gençlik Bayramı törenlerine katılarak Fransa'ya ve tüm dünyaya "Ayaktayım!" mesajı veriyordu. Törene katılmakla yetinmeyen Atatürk, buradan Mersin ve Adana'ya hareket etti. Ayakta zor duruyordu ama Mersin'de askeri kıtayı selamladı. Törende bayılacağını anlayınca "Marş Marş" emrini verdi ve askerler dağılırken yere yığıldı. Yanındakiler etrafını sararak kimsenin bu anı görmesine izin vermediler. Kendine geldiğinde, Ankara'ya geri dönme tekliflerini sert biçimde reddetti ve planlanan program neyse o uygulandı. Bu son gezi, onun hasta vücudunun iyice çökmesine sebep oldu. Ankara'ya döndüğünde trenden adımını atmakta zorlanıyordu. Bir gün sonra İstanbul'a yola çıktı ve hastalığı belli olmasın diye gözlerden irak olabilmek için Savarona yatına yerleşti. Ömrünün son aylarında burada Hatay Meselesi ile ilgili görüşmeler yapmaya devam etti. Onun yönlendirmesiyle uygulanan politika sonuç verdi ve Türk Ordusu 5 Temmuz'da Hatay'a girdi. Görev tamamlanmıştı ama artık vücudu gün geçtikçe eriyordu. Mart ayında doktorların verdiği istirahat programını uygulasa, hastalığı böyle ilerlemeyecekti. Ancak o tedavi olmayı reddetti. Çünkü milletine söz verdiği, "Şahsi Meselem" dediği Hatay'ı kurtaracaktı. Değerli Hocam Orhan Çekiç, Atatürk'ü "Hatay Şehidi" olarak tarif ederken haksız sayılmaz.

Düşmanlarının Bile Saygı Duyduğu Lider

Atatürk, ömrünü milletin bağımsız, özgür ve çağdaş bir biçimde yaşamasına adadı. Ama verdiği mesajlar öyle evrensel ki, dünyanın her yerinde büyük bir saygınlık kazandı. Yıllarca savaştığı ülkeler bile, onun cenazesine askeri kıtalar göndererek katıldılar. 1922'de Türkiye'ye mağlup olan Yunan Başbakanı Venizelos, 1934'te yine Başbakan'dı ve Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterdi. 1981 yılında ise BM Unesco o yılı Atatürk Yılı ilan etti. Dünyada sadece Atatürk hakkında böyle bir karar alan kuruluşun gerekçesinde şu ifadeler yer almaktadır:

"Atatürk'ün olağanüstü bir devrimci olduğu göz önünde tutularak, özellikle sömürgecilik ve emperyalizme karşı en önce açılan savaşların ilk

liderlerinden biri olduğu kabul edilmiştir. Atatürk'ün dünya ulusları arasında karşılıklı anlayışın, sürekli barışın kurulması için çalışmaları olağanüstü bir örnektir. Tüm yaşamı boyunca insanlar arasında hiçbir renk, din ve ırk ayrımını gözetmeden, bir uyum ve işbirliği çağının doğacağına olan inancını anımsatarak, eylemlerini her zaman barış uluslararası anlayış ve insan haklarına saygı yönünden yapmıştır."

O bir askerdi, ama *"Bir ulusun hayatı tehlikeye maruz kalmadıkça"* savaşı cinayet olarak tanımlıyordu. Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden sonra savaş meydanındaki düşman ölümlerinden oluşan manzaraya üzüntüsü, Çanakkale'de evlatlarını yitiren Anzak annelerine yazdığı mektup, Büyük Taarruz sonrası esir alınan Yunan Başkomutan Trikopis'i, Yunanistan'a teslim edildiğinde idamla cezalandırılacağı için uzun süre Türkiye'de misafir etmesi gibi onun insancılığına onlarca örnek verebiliriz.

O bir milliyetçiydi ama başka milletlerin haklarına sonuna kadar saygılıydı. Politikası kin üzerine kurulu değildi. Yıllarca savaştığı devletlerle bile dostluk ilişkisi kurdu. Sadece komşularımızla değil, ulaşabildiği her yerde barışın tesisi için çalıştı. Ölüm haberi sadece Türk milletini yasa boğmadı. Öncelikle emperyalizme karşı bağımsızlık savaşı veren halklar olmak üzere tüm dünya onun arkasından ağladı.

Atatürk üzerine dünyada 74 binden fazla kitap yazıldı. Onun fikir ve eylemleri, Unesco'nun kararında belirttiği gibi, *"İnsanlar arasında hiçbir renk, din ve ırk ayrımını gözetmeden, bir uyum ve işbirliği çağının"* yaratılması için rehber niteliğindedir. Ne mutlu ki, onun Türk milleti ve insanlık için değeri her geçen gün daha iyi anlaşılıyor. Ona ne kadar teşekkür etsek azdır. Ruhun şad olsun Atam!